

WŁADYSŁAW PIERAŃSKI

Uniwersytet Opolski w Opolu

MARK BORYSOWICZ SULLA

WSP w Bydgoszczy

UWARUNKOWANIA REALIZACJI EDUKACJI KOMUNIKACYJNEJ

W 1995 roku wdrożono do procesu nauczania techniki w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących nowe treści dotyczące bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Ponadto zobligowano nauczycieli przedszkoli i nauczycieli nauczania początkowego do takiego prowadzenia zajęć dydaktycznych, aby uczniowie poznali, zrozumieli i stosowali w życiu zasady bezpiecznego zachowania się na drodze. Całość zagadnień nazwano edukacją komunikacyjną, a proces oddziaływania na ucznia wychowaniem komunikacyjnym. Do realizacji programu nauczania zasad bezpieczeństwa ruchu drogowego, Ministerstwo Edukacji Narodowej zatwierdziło [1] odpowiednią ilość godzin dydaktycznych. Nauczyciele otrzymali stosowne programy nauczania oraz zapoznani zostali z możliwością nabycia nowych pomocy naukowych, dostosowanych do procesu dydaktycznego z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego [2].

Realizacja treści edukacji komunikacyjnej to bardzo odpowiedzialny zakres kształcenia uczniów. Wiadomo, że często chodzi o życie i zdrowie człowieka. Ogromna odpowiedzialność spada na nauczycieli. Skuteczność ich oddziaływania na uczniów jest szybko weryfikowana zachowaniem się ucznia w ruchu drogowym.

Dwa lata edukacji komunikacyjnej pozwala już ocenić niektóre czynniki procesu pedagogicznego. **Jak są przygotowani nauczyciele do realizacji edukacji komunikacyjnej, z czym mają największe trudności, jakie jest wyposażenie szkół w środki dydaktyczne – to pytania, na które szukano odpowiedzi w niniejszych badaniach. Ponadto celem badań było określenie zakresu merytorycznego przygotowania nauczycieli i przyszłych nauczycieli, niezbędnego do prowadzenia wychowania komunikacyjnego.**

Badania prowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem ankiety jako głównej techniki badawczej [3]. Ankieta zawierała 10 pytań skierowanych do nauczycieli techniki realizujących zagadnienia z edukacji komunikacyjnej. Badaniami objęto nauczycieli z jednego województwa południowej Polski – 13 nauczycieli uczących w przedszkolach, 14 z nauczania początkowego i 20 uczących w klasach IV-VIII. Większość badanych nauczycieli to kobiety – 81%.

Kryteriami oceny przygotowania nauczycieli do realizacji wychowania komunikacyjnego były: ukończenie odpowiedniego kursu i posiadanie prawa jazdy. Jak wykazały badania 66% badanych posiada prawo jazdy i to jest zjawisko pozytywne. Należy się spodziewać, że tacy nauczyciele pewne zasady poruszania się po drogach znają od strony teoretycznej i praktycznej. Ten drugi aspekt jest bardzo cenny w kształtowaniu właściwych zachowań na drodze młodych ludzi. Jednocześnie należy ubolewać, że aż 34% badanych nie posiada prawa jazdy. Najmniej korzystna jest sytuacja wśród nauczycieli przedszkola, wśród których 46,2% nie posiada prawa jazdy.

W celu podniesienia kwalifikacji nauczycieli techniki, po podjęciu decyzji o rozszerzeniu treści z techniki o wychowanie komunikacyjne, zorganizowano dla nich kursy przygotowawcze. W każdym województwie przy ośrodkach metodycznych lub politechnicznych organizowano kilkunastogodzinne kursy już dwukrotnie: w 1995 roku i 1996 roku. Udział nauczycieli w kursach był dobrowolny.

Otrzymane wyniki badań wskazują, że tylko 36,1% nauczycieli ukończyło kurs przygotowawczy. Najlepsza sytuacja przedstawia się wśród nauczycieli uczących w klasach IV-VIII, gdzie aż 65% ukończyło kurs. W pozostałych grupach nauczycieli kurs ukończyło około 15%. Nauczyciele, którzy uczestniczyli w kursach, w znacznej mierze, nie są zadowoleni z tej formy doskonalenia. Uważają oni, że kurs zawierał zbyt dużo teorii i dawał zbyt mało przygotowania praktycznego, w tym umiejętności oddziaływania pedagogicznego na uczniów.

Przyczyną braku na kursach 35% nauczycieli klas starszych szkoły podstawowej i aż 85% nauczycieli uczących w pozostałych klasach jest w dużej mierze zły przepływ informacji o kursach oraz brak zainteresowania doksztalcaniem się. Kolejnym dowodem na taki stan rzeczy jest to, że tylko 19% badanych nauczycieli realizuje edukację komunikacyjną według własnych programów autorskich.

Sytuacja w szkolnictwie polskim w ostatnich latach sprzyja realizowaniu się nauczycieli kreatywnych, nowatorskich, poszukujących. Wydaje się, że blisko 1/5 nauczycieli otwartych na zmiany i nowości, to trochę za mało.

Dobra realizacja kształcenia uczniów opiera się o adekwatne wyposażenie szkół w środki dydaktyczne. Ponad 1/4 szkół (27, 6%), zdaniem badanych nauczycieli, nie jest przygotowana, pod względem wyposażenia w środki dydaktyczne, do realizacji wychowania komunikacyjnego. Najgorzej pod tym względem jest w nauczaniu początkowym (około 38%), a najmniej negatywnych ocen otrzymały pracownie, w których uczą się klasy IV-VIII (20%). Tylko 6,4% badanych nauczycieli oceniło swoje pracownie jako bardzo dobrze wyposażone w środki dydaktyczne. Tyle samo nauczycieli postawiło ocenę dobrą.

Na podstawie wypowiedzi ankietowanych nauczycieli można stwierdzić, że wyposażenie w środki dydaktyczne do wychowania komunikacyjnego jest bardzo złe. Należy tutaj podkreślić, że za taki stan odpowiedzialne są władze oświatowe i nauczyciele. W tym wypadku zostały zlekceważone podstawowe wymagania procesu dydaktycznego. **Do realizacji**

wychowania komunikacyjnego niezbędne staje się tak zwane miasteczko ruchu drogowego. Odpowiednio zaplanowany i wykonany układ komunikacyjny w takim miasteczku pozwala na sztuczne wywołanie niemal wszystkich sytuacji występujących w rzeczywistym ruchu drogowym i na tej podstawie wyćwiczenie poprawnych reakcji i zachowań. Niestety, aż 90% nauczycieli klas IV-VIII nie ma możliwości skorzystania w swojej pracy dydaktycznej z miasteczka ruchu drogowego. Nieco lepiej przedstawia się sytuacja w przedszkolach, gdzie nauczyciele, na swoim terenie, doprowadzili do budowy minimiasteczek ruchu drogowego dostosowanych do programu nauczania w przedszkolach. Ankieta wykazała, że 60% nauczycieli przedszkoli ćwiczy właściwe zachowanie dziecka na terenie miasteczek ruchu drogowego.

Kolejną problematyką podjętą w badaniach było określenie zakresu przygotowania merytorycznego nauczycieli, niezbędnego do realizacji edukacji komunikacyjnej. Badani nauczyciele wypowiedzieli się w kwestii własnych trudności w pracy dydaktycznej oraz wyrażali życzenie jakie zagadnienia powinny być opanowane przez nauczycieli podejmujących wychowanie komunikacyjne. Według ankietowanych, niezbędne w pracy nauczyciela edukacji komunikacyjnej są następujące zakresy wiedzy, umiejętności i wymagań:

- budowa pojazdów, wymagane wyposażenie zapewniające bezpieczne uczestnictwo w ruchu drogowym;
- zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym i w życiu codziennym;
- zagadnienia kultury na drodze wszystkich użytkowników ruchu drogowego;
- kodeks drogowy i umiejętność korzystania z niego;
- zagadnienia metodyczne – metody pracy z uczniami, weryfikacja osiągnięć uczniów, kształtowanie spostrzegawczości i wyobrażeń;
- środki dydaktyczne – w tym niezbędne sposoby pozyskiwania stosownych pomocy i umiejętność ich wykorzystania;
- obowiązkowe posiadanie prawa jazdy przez nauczyciela.

Należy zauważyć, iż nauczyciele mają świadomość swoich niedostatków w umiejętnościach i wiedzy potrzebnej do realizacji treści edukacji komunikacyjnej. Również trafnie określili niezbędny zakres merytorycznego przygotowania zawodowego kandydatów na nauczycieli. Wydaje się, że na bazie wypowiedzi nauczycieli można opracować program kształcenia studentów, którzy w przyszłości będą realizować program edukacji komunikacyjnej.

Reasumując przedstawione wyniki badań, należy stwierdzić, iż proces edukacji komunikacyjnej nie budzi zadowolenia. Nauczyciele pracują w warunkach złych – brak pomocy dydaktycznych, w tym miasteczek ruchu drogowego, są niewystarczająco przygotowani do bardzo odpowiedzialnej pracy i są tego świadomi.

W takiej sytuacji niezbędne staje się właściwe organizowanie kursów dokształcających o bardzo starannie dobranych treściach kształcenia i sposobie realizacji. Wyposażenie

wszystkich szkół w pewien standard środków dydaktycznych, to kolejny pilny problem do rozwiązania.

Spełnienie tych dwóch postulatów na pewno w wymierny sposób poprawi istniejącą sytuację w edukacji komunikacyjnej.

LITERATURA

- [1] Zarządzenie nr 2 Min. Edukacji Narodowej z dnia 17.02.1995.
- [2] Ramowy program edukacji komunikacyjnej uczniów szkół podstawowych w klasach IV-VIII, 1995.
- [3] Pilch T., Zasady badań pedagogicznych, Ossolineum Wrocław 1977.

CONDITIONS OF CONDUCTING ROAD SAFETY EDUCATION

Summary

The article presents the results of an introductory research into the way road safety is taught in technical education classes at early-school level and in the higher grades of primary schools. The obtained results will help to prepare the syllabus for the course in road safety offered to full-time and extra-mural students at the University of Opole.